

اثرات گیاهان دارویی در بهبود علائم آنفولانزای کودکان: شواهدی بر نسخ طب ایرانی

هانیه طاهر محمدی^{۱*}، علی عبدالهی نیا^{۱،۲}، محمدعلی طاهر محمدی^۳

- (۱) مرکز تحقیقات بیماری‌های مزمن ریوی، پژوهشکده سل و بیماری‌های ریوی، مرکز آموزشی، پژوهشی و درمانی سل و بیماری‌های ریوی بیمارستان دکتر مسیح دانشوری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی، تهران، ایران.
(۲) شبکه طب ایرانی، شبکه جهانی آموزش و پژوهش علمی (یوسرن)، تهران، ایران.
(۳) واحد رادیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

چکیده:

بیماری‌های حاد تنفسی شایع‌ترین مشکلات دوران کودکی هستند و ویروس‌های آنفولانزا از جمله ویروس‌های رایج عامل آن هستند. آنفولانزا ممکن است منجر به مرگ و میر قابل توجهی در کودکان شود. هدف این مطالعه بررسی درمان‌های گیاهی مکمل در علائم آنفولانزا و سندروم‌های مشابه آن است. در این مطالعه، ابتدا جهت بررسی گیاهان موثر بر زکام در منابع طب ایرانی (طب اکبری و ذخیره خوارزمشاهی) جستجو انجام شد. سپس در پایگاه‌های داده پاب مد و اسکوپوس، با اسامی گیاهان و کلیدواژه‌های آنفولانزا، رینوسینوزیت، سرماخوردگی، تب، سرفه، تنگی نفس، گلو درد، اسهال و میالژیا جستجو انجام شد.

نتایج مطالعه ما نشان داد که گیاهان دارویی موثر بر تب، بنفشه، انار و شیرین بیان، گیاهان دارویی موثر بر سرفه، بنفشه، عناب، سپستان، ختمی، انار، شیرین بیان، زوفا، آویشن و کتیرا، گیاهان دارویی موثر بر میالژیا، بنفشه، عناب، سپستان و شیرین بیان، گیاهان دارویی موثر بر گلو درد، ختمی و شیرین بیان، گیاهان دارویی موثر بر تنگی نفس، بنفشه، عناب، سپستان، انار، آویشن، زوفا و شیرین بیان و گیاهان دارویی موثر بر اسهال، بنفشه و انار هستند.

گیاهان دارویی به علت داشتن اثرات دارویی به عنوان درمان مکمل در بیماران مبتلا به علائم آنفولانزا می‌توانند کمک‌کننده باشند لذا پیشنهاد می‌شود مطالعات بیشتری در این زمینه انجام گیرد.

واژگان کلیدی: آنفولانزا، اطفال، گیاهان دارویی، طب مکمل، طب ایرانی

* نویسنده مسئول:

دکتر هانیه طاهر محمدی، دکترای تخصصی طب سنتی ایرانی، مرکز تحقیقات بیماری‌های مزمن تنفسی، پژوهشکده سل و بیماری‌های ریوی، بیمارستان دکتر مسیح دانشوری، دارآباد، نیاوران، تهران، ایران، پست الکترونیک: htahermohammadi110@gmail.com

مقدمه:

آنفولانزا هستند. تهاجم باکتریایی ثانویه به اپیتلیوم^۸ تنفسی آسیب دیده با استرپتوکوک پنومونیه^۹ یا استافیلوکوک^{۱۰} عمدتاً مسئول این عوارض است. کودکان مبتلا به اختلالات زمینه‌ای دیسپلازی برونکوپولمونری^{۱۱}، آسم، فیبروز کیستیک، بیماری‌های قلبی و بیماری‌های عصبی-عضلانی در معرض خطر ابتلا به نوع شدید بیماری و عوارض آن هستند [۷]. طب مکمل و جایگزین، در اتحاد با طب متعارف، ممکن است یک استراتژی پیشگیرانه/درمانی موثر در برابر ویروس آنفولانزا با در نظر گرفتن سمیت و عوارض جانبی کم باشد [۴]. این بخش از پزشکی مجموعه‌ای از سیستم‌ها، شیوه‌ها و محصولات پزشکی و مراقبت‌های بهداشتی متنوع است که معمولاً به‌عنوان بخشی از سیستم پزشکی متعارف در نظر گرفته نمی‌شود. با توجه به موسسه ملی بهداشت-مرکز ملی سلامت مکمل و یکپارچه، استفاده از طب مکمل و جایگزین در ایالات متحده آمریکا تقریباً ۳۸ درصد در بزرگسالان و ۱۲ درصد در کودکان است. در طب مکمل و جایگزین انتخاب درمان براساس تئوری علائم شخصی است. هدف اساسی طب مکمل و جایگزین امروزه نه تنها درمان بیماری‌ها بلکه رسیدگی به علت زمینه‌ای و احتمالات فردی آن است [۴]. طب ایرانی یکی از مکاتب جامع پزشکی با سابقه‌ای طولانی است [۸]. این بیماری در حال حاضر به‌علت شیوع بالا و مرگ و میر در سطح جهانی یک مسئله مهم است. لذا جهت کاهش شدت و عوارض بیماری در کودکان و کاهش دوره بیماری، لزوم انجام مطالعه‌ای برای دستیابی به درمان کمکی ایمن در کنار درمان‌های پیشنهادی موجود، واضح و بدیهی است. در منابع طب ایرانی در مبحث بیماری‌های ریوی جهت درمان سندروم‌های با علائم تب، لرز، آبریزش بینی، سرفه، گلو درد، سر درد و میالژی^{۱۲} درمان‌هایی ذکر شده است که در این مقاله قصد بررسی آنها را داریم.

مواد و روش‌ها:

در این مطالعه، ابتدا جهت بررسی گیاهان موثر بر زکام در منابع طب ایرانی (طب اکبری و ذخیره خوارزمشاهی)

بیماری‌های حاد تنفسی شایع‌ترین مشکلات دوران کودکی هستند و ویروس‌های آنفولانزا از جمله ویروس‌های رایج عامل آن هستند. میزان ابتلا به آنفلوآنزا در کودکان پیش دبستانی بیشتر است. آنفولانزا ممکن است منجر به مرگ و میر قابل توجهی به‌ویژه در کودکان مبتلا به بیماری‌های مزمن زمینه‌ای شود [۱]. اگرچه پیش‌آگهی کلی برای بهبودی آنفلوآنزا خوب است ولی مرگ و میر حتی در کودکان بدون عوامل خطر نیز گزارش می‌شود و احتمال مرگ در ۳ روز اول بیماری بیشتر است [۲]. ویروس‌های آنفلوآنزا به‌عنوان عامل شیوع فصلی، بیماری‌های اپیدمیک شناخته شده‌اند. اولین بیماری همه‌گیر ویروس آنفلوآنزا H1N1 در سال ۱۹۱۸ گزارش شد که ۵۰۰ میلیون نفر را در سراسر جهان مبتلا کرد و ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون نفر را که ۳ تا ۵ درصد از جمعیت جهان را شامل می‌شد، کشت [۳]. طبق گزارش سازمان جهانی بهداشت، آنفلوآنزا در سراسر جهان رخ می‌دهد و شیوع سالانه آن در بزرگسالان ۵ تا ۱۰ درصد و در کودکان ۲۰ تا ۳۰ درصد تخمین زده می‌شود که منجر به مرگ ۲۵۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰۰ نفر می‌شود [۴]. مانند هر بیماری تنفسی ویروسی دیگر، از نظر بالینی، آنفلوآنزا با شروع حاد تب، لرز، آبریزش بینی، سرفه، گلودرد، سردرد و میالژی مشخص می‌شود. ممکن است اسهال، استفراغ و درد شکم نیز دیده شود. در موارد بدون عارضه، بیماری بیشتر به‌صورت بیماری خفیف دستگاه تنفسی فوقانی ظاهر می‌شود و تب ۳ تا ۴ روز طول می‌کشد و بیماری در طی ۷ تا ۱۰ روز برطرف می‌شود. با این حال، طول دوره سرفه خشک در برخی موارد ممکن است طولانی‌تر باشد [۲، ۵و۶]. نوزادان و کودکان خردسال ممکن است بسیار بیمار و بدحال به نظر برسند و با علائم بیماری‌هایی مانند سپسیس^۱، پنومونی^۲، کروپ^۳ یا برونشیت^۴ ظاهر شوند [۲]. اوتیت میانی^۵، سینوزیت^۶، پنومونی و برونشیت^۷ از عوارض شایع

1 Sepsis

2 Pneumonia

3 Croup

4 Bronchiolitis

5 Acute Otitis Media

6 Sinusitis

7 Bronchitis

8 Epithelium

9 Streptococcus pneumonia

10 Staphylococcus

11 Bronchopulmonary dysplasia

12 Myalgia

جدول ۱ - مطالعات بالینی انجام گرفته جهت بررسی اثر گیاهان دارویی در علائم آنفولانزا و بیماری‌های تنفسی با علائم مشترک در آنفولانزا

ردیف	اثر بخشی	سال انتشار	نویسنده اول	نام علمی	نام فارسی
[۹]	کاهش سرفه، میالژی، سر درد و اسهال در بیماران مبتلا به SARS-COV-2 با مصرف خوراکی شربت بنفشه	۲۰۲۲	محمد صادق عادل مهربان	Viola odorata	بنفشه معطر
[۱۰]	کاهش سرفه کودکان مبتلا به آسم متناوب با مصرف شربت بنفشه	۲۰۱۵	محمد جواد قاسم زاده		
[۱۱]	کاهش معنادار تنگی نفس، سرفه و خلط و افزایش FEV1 در بیماران مبتلا به بیماری انسدادی مزمن ریه با مصرف Inflamant حاوی آقطی سیاه، بنفشه سه رنگ و گل همیشه بهار	۲۰۲۰	Kirichenko, Tatiana V		
[۱۲]	عدم وجود تغییر قابل ملاحظه در مصرف شربت حاوی زوفا، عناب، شیرین بیان، انجیر، سپستان، رازیانه، پرسیاوشان، بنفشه، خشخاش و گل گاوزبان نسبت به پلاسبو در علائم سرفه، تنگی نفس، میالژی، سر درد، بی‌اشتهایی، بی‌خوابی و سچوریشن اکسیژن بیماران مبتلا به کووید-۱۹	۲۰۲۲	راضیه بروجردی		
[۱۲]	عدم وجود تغییر قابل ملاحظه در مصرف شربت حاوی زوفا، عناب، شیرین بیان، انجیر، سپستان، رازیانه، پرسیاوشان، بنفشه، خشخاش و گل گاوزبان نسبت به پلاسبو در علائم سرفه، تنگی نفس، میالژی، سر درد، بی‌اشتهایی، بی‌خوابی و سچوریشن اکسیژن بیماران مبتلا به کووید-۱۹	۲۰۲۲	راضیه بروجردی	Ziziphus jujube L.	زیزف
[۱۳]	کاهش میالژی، ضعف، سر درد و سرفه در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ با تجویز رژیم غذایی (برای اولین غذا یک قاشق غذاخوری دانه خشخاش حل شده در آب جوش، زمانی که فرد ناشتا بود داده شد. هر روز یک تخم مرغ آب پز با ۵ گرم کره و یک قاشق چای خوری عسل به عنوان صبحانه در نظر گرفته می‌شد. برای وعده سوم ۵ عدد عناب در یک لیوان آب جوش با یک قاشق غذاخوری عسل استفاده شد. یک ساعت بعد یک قاشق چایخوری سرکه انگور توسط بیماران دریافت شد. ترکیبی از ۵۰ گرم نخود، ۱۰ گرم برنج، ۳۰ گرم گوشت بره، ۱۵ گرم گلرنگ با ادویه زعفران و دارچین یک بار در روز به عنوان ناهار استفاده شد. عصر ۵ عدد عناب در نصف لیوان آب جوش همراه با گلاب داده شد. علاوه بر این، سوپ مرغ و سوپ جو برای شام داده شد).	۲۰۲۲	رامتین حاجی بیگی		
[۱۴]	کاهش شدت سرفه در بیماران مبتلا به توبرکلوزیس با مصرف خوراکی شربت عناب	۲۰۲۲	سیده زهرا مداحی		
[۱۵]	کاهش تنگی نفس و ضعف و افزایش اشتها در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ با مصرف شربت موکوزیفیت حاوی زنیان و عناب	۲۰۲۱	محمد کمالی نژاد		
[۱۶]	کاهش ضعف و بهبود سچوریشن اکسیژن در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ با مصرف فرآورده حاوی عصاره جو، عناب و سپستان	۲۰۲۲	فاطمه سادات هاشمی نسب		
[۱۷]	اثرات پیشگیری از کووید-۱۹ با ترکیبات عناب، سپستان، به‌دانه و خمیره مروارید	۲۰۲۲	Wadud, Abdul		
[۱۸]	کاهش دفعات تونسیلیت حاد در افراد مبتلا به تونسیلیت مزمن با مصرف داروی Sho-saiko-to-ka-kikyo-sekko (TJ-109) حاوی شیرین بیان، زنجبیل، عناب و چند گیاه دیگر	۲۰۱۰	Fumiyki Goto		
[۱۹]	عدم وجود تفاوت معنادار در علائم تب، تنگی نفس، سرفه، میالژی، سچوریشن اکسیژن، ضعف و طول دوره بستری در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ بین گروه مورد مصرف داروی Kelofan حاوی شیرین بیان، پرسیاوشان، ختمی، پنیرک، رازیانه، زوفا، سیاه‌دانه و عناب	۲۰۲۲	آرزو جزانی		
[۱۲]	عدم وجود تغییر قابل ملاحظه در مصرف شربت حاوی زوفا، عناب، شیرین بیان، انجیر، سپستان، رازیانه، پرسیاوشان، بنفشه، خشخاش و گل گاوزبان نسبت به پلاسبو در علائم سرفه، تنگی نفس، میالژی، سر درد، بی‌اشتهایی، بی‌خوابی و سچوریشن اکسیژن بیماران مبتلا به کووید-۱۹	۲۰۲۲	راضیه بروجردی	Cordia myxa	سپستان
[۱۶]	کاهش ضعف و بهبود سچوریشن اکسیژن در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ با مصرف فرآورده حاوی عصاره جو، عناب و سپستان	۲۰۲۲	فاطمه سادات هاشمی نسب		
[۱۷]	اثرات پیشگیری از کووید-۱۹ با ترکیبات عناب، سپستان، به‌دانه و خمیره مروارید	۲۰۲۲	Wadud, Abdul		
[۲۰]	کاهش سرفه، تولید خلط و تنگی نفس با مصرف فرآورده حاوی زوفا، شیرین بیان، پرسیاوشان و سپستان در بیماران مبتلا به برونشیت مزمن	۲۰۱۱	Shah A.H		

ادامه جدول ۱ - مطالعات بالینی انجام گرفته جهت بررسی اثر گیاهان دارویی در علائم آنفولانزا و بیماری‌های تنفسی با علائم مشترک در آنفولانزا

نام فارسی	نام علمی	نویسنده اول	سال انتشار	اثر بخشی	ردیف
ختمی	<i>Althea officinalis L.</i>	Zubair Ali	۲۰۱۷	کاهش علائم سرفه و سرما خوردگی با مصرف شربت CofNovex plus (EMA; European Medicines Agency) حاوی ختمی، پیچک و دانه خردل در بیماران مبتلا به عفونت ویروسی حاد مجاری هوایی	[۲۱]
		Muhammad Faizan Khan	۲۰۱۸	کاهش علائم سرماخوردگی، آنفولانزا و سرفه با مصرف خوراکی گرانول‌های Cough (EMA) حاوی ختمی، پیچک و دانه خردل	[۲۲]
		Mehwish Khan	۲۰۱۹	کاهش سرفه با مصرف قرص مکیدی حاوی ختمی، پیچک و خاکشیر لندنی	[۲۳]
		Vasyl Popovych	۲۰۱۹	کاهش شدت علائم تونسیلیت حاد با مصرف خوراکی BNO 1030 (Imupret®) حاوی ریشه گل ختمی، گل بابونه، گیاه دم اسب، برگ گردو، گیاه بومادران، پوست بلوط، گیاه قاصدک	[۲۴]
		Don Lorenzo Constantin Roventa	۲۰۲۳	کاهش اریتم و تورم با مصرف موضعی اسپری دهان و گلو Ectoin® حاوی عسل و ختمی در بیماران مبتلا به گلو درد ناشی از فارنژیت حاد و سرفه خشک	[۲۵]
انار، بابونه	<i>Punica granatum L. Matricaria recutita L.</i>	آرزو جزانی	۲۰۲۲	عدم وجود تفاوت معنادار در علائم تب، تنگی نفس، سرفه، میالژیا، سچوریشن اکسیژن، ضعف و طول دوره بستری در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ بین گروه مورد مصرف داروی Kelofan حاوی شیرین بیان، پرسیاوشان، ختمی، پنیرک، رازیانه، زوفا، سیاهدانه و عناب	[۱۹]
		فاطمه فروزانفر	۲۰۲۲	کاهش تب، لرز، سرفه، ضعف، اختلالات بویایی و چشایی، تنگی نفس، اسهال، تهوع و استفراغ و درد شکم با رژیم آب انار و سماق در بیماران مبتلا به کووید-۱۹	[۲۶]
		سید احمد حسینی	۲۰۲۳	کاهش تنگی نفس در بیماران مبتلا به آسم آلرژیک با مصرف عصاره انار	[۲۷]
		ستایش محمد	۲۰۲۲	کاهش دوره بستری و علائم با مصرف کپسول سیاهدانه و کپسول حاوی عصاره شیرین بیان، پوست انار، ریواس چینی	[۲۸]
		شادمان نعمتی	۲۰۲۱	کاهش علائم رینوسینوزیت با عصاره بابونه	[۲۹]
آویشن	<i>Zataria multiflora Bioss.</i>	Vasyl Popovych	۲۰۱۹	کاهش شدت علائم تونسیلیت حاد با مصرف خوراکی BNO 1030 (Imupret®) حاوی ریشه گل ختمی، گل بابونه، گیاه دم اسب، برگ گردو، گیاه بومادران، پوست بلوط، گیاه قاصدک	[۲۴]
		وحیده قرآنی	۲۰۲۲	کاهش سرفه و تنگی نفس در بیماران مبتلا به بیماری انسداد مزمن ریوی با مصرف خوراکی عصاره آویشن	[۳۰] [۳۱]
		محمد رضا خزدیر	۲۰۲۰	کاهش سرفه و ویز در جانبازان شیمیایی با مصرف خوراکی عصاره آویشن	[۳۲]
		فیروزه حسینی	۲۰۱۶	تسکین سرفه در کودکان مبتلا به سرماخوردگی با مصرف شربت عصاره آویشن در مقایسه با دیفن هیدرامین	[۳۳]
		حسن فلاح حسینی	۲۰۲۲	کاهش سرفه و تنگی نفس در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ با مصرف شربت Imfluna حاوی اکیناسه، استاکی، درمنه، زوفا، پلی بادی، آلپینیا، زنجبیل و جینسینگ	[۳۴]
زوفا	<i>Hyssopus officinalis L.</i>	Shah A.H	۲۰۱۱	کاهش سرفه، تولید خلط و تنگی نفس با مصرف فرآورده حاوی زوفا، شیرین بیان، پرسیاوشان و سپستان در بیماران مبتلا به برونشیت مزمن	[۲۰]
		راضیه بروجردی	۲۰۲۲	عدم وجود تغییر قابل ملاحظه در مصرف شربت حاوی زوفا، عناب، شیرین بیان، انجیر، سپستان، رازیانه، پرسیاوشان، بنفشه، خشخاش و گل گاوزبان نسبت به پلاسبو در علائم سرفه، تنگی نفس، میالژی، سر درد، بی‌اشتهایی، بی‌خوابی و سچوریشن اکسیژن بیماران کووید-۱۹	[۱۲]
		آرزو جزانی	۲۰۲۲	عدم وجود تفاوت معنی دار در علائم تب، تنگی نفس، سرفه، میالژیا، سچوریشن اکسیژن، ضعف و طول دوره بستری در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ بین گروه مورد مصرف داروی Kelofan حاوی شیرین بیان، پرسیاوشان، ختمی، پنیرک، رازیانه، زوفا، سیاهدانه و عناب	[۱۹]

ادامه جدول ۱ - مطالعات بالینی انجام گرفته جهت بررسی اثر گیاهان دارویی در علائم آنفولانزا و بیماری‌های تنفسی با علائم مشترک در آنفولانزا

ردیف	اثر بخشی	سال انتشار	نویسنده اول	نام علمی	نام فارسی
[۳۵]	تحمل و اثر بخشی بالینی و ویروسی معادل مهارکننده‌های نورآمینیداز گرانول حاوی شیرین‌بیان، اقدرا، هسته زردآلو و پوست دارچین در بیماران مبتلا به آنفولانزا	۲۰۱۲	Shigeki Nabeshima	Glycyrrhiza glabra L.	شیرین‌بیان
[۳۶]	کاهش سرفه در بیماران مبتلا به سرفه مزمن با مصرف خوراکی پاستیل شیرین بیان	۲۰۲۰	هاجر قائمی		
[۱۸]	کاهش دفعات تونسیلیت حاد در افراد مبتلا به تونسیلیت مزمن با مصرف داروی Sho-saiko-to-ka-kikyo-sekko (TJ-109) حاوی شیرین بیان، زنجبیل، عناب و چند گیاه دیگر	۲۰۱۰	Fumiyki Goto		
[۳۷]	عدم وجود پاسخ معنی دار در بهبود گلو درد در بیماران مبتلا عفونت‌های حاد مجاری هوایی فوقانی به با مصرف Kikyo-to (Kt) حاوی شیرین بیان و گل زنگوله چینی	۲۰۲۲	Naoto Ishimaru		
[۳۹]	کاهش علائم سرفه، گلو درد و آپریزش بینی در کودکان مبتلا به آنفولانزای B با مصرف نسخه حاوی گیاهان متعدد از جمله شیرین بیان	۲۰۲۰	Jing, Wang		
[۴۰]	عدم وجود پاسخ معنادار در مصرف فرآورده حاوی ۱۲ گیاه از جمله شیرین بیان در پیشگیری از علائم مشابه آنفولانزا	۲۰۱۳	Lai-Yi Wong		
[۴۱]	کاهش علائم تونسیلیت مزمن کودکان از جمله تب، بوی بد دهان، بزرگی و هایپرمی لوزه‌ها، دیسفاژی و لنف آدنوپاتی با فرآورده حاوی ۱۰ گیاه از جمله زنجبیل، شیرین بیان، هلیله سیاه و دار فلفل	۲۰۱۳	Shailaja U.		
[۴۲]	با فرآورده CORSHE-E حاوی شیرین بیان، بلبله، ریحان مقدس و چند گیاه دیگر	۲۰۰۴	Nesari, Tanuja		
[۱۹]	عدم وجود تفاوت معنادار در علائم تب، تنگی نفس، سرفه، میالژیا، سچوریشن اکسیژن، ضعف و طول دوره بستری در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ بین گروه مورد مصرف داروی Kelofan حاوی شیرین بیان، پرسیاوشان، ختمی، پنیرک، رازیانه، زوفا، سیاهدانه و عناب	۲۰۲۲	آرزو جزانی		
[۴۳]	بهبود علائم و کاهش دوره ریکاوری در بیماران مبتلا به کووید-۱۹ با مصرف عصاره شیرین بیان حاوی ۶۰ میلی گرم گلیسیریزین و عصاره کندر حاوی ۲۰۰ میلی گرم بوسولیک اسید	۲۰۲۲	Gomaa, Adel A.		
[۱۱۲]	عدم وجود تغییر قابل ملاحظه در مصرف شربت حاوی زوفا، عناب، شیرین بیان، انجیر، سپستان، رازیانه، پرسیاوشان، بنفشه، خشخاش و گل گاوزبان نسبت به پلاسبو در علائم سرفه، تنگی نفس، میالژی، سر درد، بی‌اشتهایی، بی‌خوابی و سچوریشن اکسیژن بیماران مبتلا به کووید-۱۹	۲۰۲۲	راضیه بروجردی		
[۲۰]	کاهش سرفه، تولید خلط و تنگی نفس با مصرف فرآورده حاوی زوفا، شیرین بیان، پرسیاوشان و سپستان در بیماران مبتلا به برونشیت مزمن	۲۰۱۱	Shah A.H		
[۲۸]	کاهش دوره بستری و علائم با مصرف کپسول سیاهدانه و کپسول حاوی عصاره شیرین بیان، پوست انار، ریواس چینی	۲۰۲۲	ستایش محمد		
[۴۴]	گرانول‌های گون می‌تواند به طور قابل توجهی سطوح TNF- α ، IL-4، انوزینوفیل و IgE را کاهش دهد و سطح IL-10 را در کودکان مبتلا به آسم از نوع سرفه با اثرات بالینی قابل توجهی بهبود بخشد.	۲۰۱۶	Li-Wen Zhang		

آنتی‌ژنی جزئی از طریق تجمع جهش‌های نقطه‌ای خود به خودی برای تشکیل سویه‌های قابل تشخیص آنتی‌ژنی با تنوع ژنتیکی مقطعی بسیار محدود رخ می‌دهد. این پدیده به‌عنوان رانش آنتی‌ژنی شناخته می‌شود و در ویروس‌های آنفلوانزای A، B و C رخ می‌دهد و عواقب آن چشمگیر است، زیرا بر جمعیت ساده ایمونولوژیک تأثیر می‌گذارد و منجر به یک بیماری همه‌گیر غیرقابل پیش‌بینی می‌شود [۴۶]. مکمل‌های گیاهی نیز در وضعیت‌های تهاجمی وایرال استفاده می‌شوند [۴۷]. همینطور کودکان مبتلا به آنفولانزا با حفظ هیدراتاسیون، اکسیژن‌رسانی، داروهای ضد تب و داروهای ضد ویروسی مدیریت درمانی می‌شوند [۷] و نتایج مطالعه ما نیز نشان داد که گیاهان دارویی می‌توانند در مدیریت علائم تب، سرفه، تنگی نفس، گلو درد، اسهال و میالژیا در کودکان مبتلا به علائم شبه آنفولانزا سود برسانند.

نتیجه‌گیری:

گیاهان دارویی به علت داشتن اثرات دارویی به عنوان درمان مکمل در بیماران مبتلا به علائم آنفولانزا می‌توانند کمک‌کننده باشند لذا پیشنهاد می‌شود مطالعات بیشتری در این زمینه انجام گیرد.

تعارض منافع:

نویسندگان مقاله هیچگونه تعارضی در منافع ندارند.

منابع:

- 1) Kumar V. Influenza in children. The Indian Journal of Pediatrics. 2017;84(2):139-143.
- 2) Parakh A, Kumar A, Kumar V, Dutta AK, Khare S. Pediatric hospitalizations associated with 2009 pandemic influenza A (H1N1): an experience from a tertiary care center in north India. Indian Journal of Pediatrics. 2010;77(9):981-985.
- 3) Taubenberger JK, Morens DM. 1918 Influenza: the mother of all pandemics. Emerging Infectious Diseases. 2006;12(1):15-22.
- 4) Saxena SK, Chitti SV, Gadugu S. Complementary and alternative medicine in alliance with conventional medicine for influenza therapeutics and prevention. Future Virology. 2016;11(10):661-664.
- 5) Saha A, Jha N, Dubey NK, Gupta VK, Kalaivani M. Swine-origin influenza A (H1N1) in Indian children. Annals of Tropical Paediatrics. 2010;30(1):51-55.

جستجو انجام شد. سپس در پایگاه‌های داده پاب مد و اسکوپوس، با اسامی علمی گیاهان دارویی و کلیدواژه‌های آنفولانزا، رینوسینوزیت، سرماخوردگی، تب، سرفه، تنگی نفس، گلو درد، اسهال و میالژیا جستجو انجام شد.

یافته‌ها:

در منابع طب ایرانی گیاهان بنفشه، عناب، سپستان، ختمی، خیار شنبدر، شیر خشت، انار، جو، کتیرا، فلفل، بابونه، مرزنجوش، آویشن، زوفا، شیرین بیان، شوید و خشخاش جهت برطرف شدن علائم مشابه آنفولانزا ذکر شده‌اند و نتایج مطالعه ما نشان داد که گیاهان دارویی موثر بر تب، بنفشه، انار و شیرین بیان، گیاهان دارویی موثر بر سرفه، بنفشه، عناب، سپستان، ختمی، انار، شیرین بیان، زوفا، آویشن و کتیرا، گیاهان دارویی موثر بر میالژیا، بنفشه، عناب، سپستان و شیرین بیان، گیاهان دارویی موثر بر گلو درد، ختمی و شیرین بیان، گیاهان دارویی موثر بر تنگی نفس، بنفشه، عناب، سپستان، انار، آویشن، زوفا و شیرین بیان و گیاهان دارویی موثر بر اسهال، بنفشه و انار هستند. (جدول ۱)

جدول ۱ مطالعات بالینی انجام گرفته جهت بررسی اثر گیاهان دارویی در علائم آنفولانزا و بیماری‌های تنفسی با علائم مشترک در آنفولانزا را نشان می‌دهد.

بحث:

داروهای ضد ویروسی مورد استفاده برای درمان آنفولانزا شامل Amantadine, Zanamivir, Oseltamivir و Rimantadine هستند. با این حال، Oseltamivir یکی از داروهایی است که به‌طور گسترده در دسترس است و به‌راحتی قابل تجویز است و می‌توان از آن هم برای درمان و هم پیشگیری استفاده کرد. اگرچه Oseltamivir به‌طور کلی در کودکان به‌خوبی تحمل می‌شود ولی تهوع، استفراغ، درد شکم، اپیستاکسی و بثورات جلدی ممکن است در اثر مصرف آن مشاهده شود [۱]. داروهای ضد ویروسی موجود در حال حاضر برای آنفولانزا به مهارکننده‌های کانال یونی M2 و مهارکننده نورآمینیداز^۱ طبقه‌بندی می‌شوند. اما واکسن‌های موجود آنفولانزا باید سالیانه مجدداً فرموله شوند، زیرا در بین ویروس‌ها رانش آنتی‌ژنی وجود دارد [۴۵]. گلیکوپروتئین هم‌گلوکتینین دائماً در حال تکامل است و تغییرات

¹ Noraminidase inhibitor

- Journal of Pharmaceutical Sciences. 2021;17(3):49-62.
- 16) Hasheminasab FS, Azimi M, Khodadoost M, et al. Efficacy of the barley-based remedy, a Persian medicine formula, in coronavirus disease 2019 (COVID-19) hospitalized patients: an open-labeled randomized controlled trial. *Advances in Integrative Medicine*. 2022;9(3):185-190.
  - 17) Wadud A, Ansari AN, Nayab M, Itrat M. Prophylactic efficacy of Unani herbal and herbo-mineral preparations in population at risk of COVID-19 – a randomised controlled prospective field trial. *Indian Journal of Traditional Knowledge*. 2022;21(1):97-105.
  - 18) Goto F, Asama Y, Ogawa K. Sho-saiko-to-kakikyo-sekko as an alternative treatment for chronic tonsillitis to avoid surgery. *Complementary Therapies in Clinical Practice*. 2010;16(4):216-218.
  - 19) Jazani A, Habibzadeh S, Nasimi Doost Azgomi H, Nasimi Doost Azgomi A, Aghabalaii M, Nasimi Doost Azgomi R. Dose kelofan syrup effective for clinical symptoms and biochemical factors in COVID-19 patients? a double-blind clinical trials. *Journal of Reports in Pharmaceutical Sciences*. 2022;11(2):204-211.
  - 20) Shah AH, Haji A, Siddiqui MA, Ansari AN, Sofi G. Study of warme shoab muzmin (chronic bronchitis) with therapeutic evaluation of a unani formulation. *Indian Journal of Traditional Knowledge*. 2011;10(4):706-710.
  - 21) Ali Z, Daniyal M, Adhia MK, et al. To evaluate the efficacy and safety of CofNovex plus (EMA) syrup. *Pakistan Journal of Pharmaceutical Sciences*. 2017;30(2):591-596.
  - 22) Khan MF, Akram M, Akhter N, et al. The evaluation of efficacy and safety of Cough (EMA) granules used for upper respiratory disorders. *Pakistan Journal of Pharmaceutical Sciences*. 2018;31(6):2617-2622.
  - 23) Khan M, Rehman H, Naveed S, et al. Chewable cough tablets with improved palatability: A comparative phase II clinical trial. *Pakistan Journal of Pharmaceutical Sciences*. 2019;32(1):339-343.
  - 24) Popovych V, Koshel I, Malofiichuk A, et al. A randomized, open-label, multicenter, comparative study of therapeutic efficacy, safety and tolerability of BNO 1030 extract, containing marshmallow root, chamomile flowers, horsetail herb, walnut leaves, yarrow herb, oak bark, dandelion herb in the treatment of acute non-bacterial tonsillitis in children
  - 6) Kumar SHP, Chusid MJ, Willoughby RE Jr, Simpson P, Henrickson KJ. Clinical and epidemiologic characteristics of children hospitalized with 2009 pandemic H1N1 influenza A infection. *Pediatric Infectious Diseases Journal*. 2010;29:591–594.
  - 7) Wrigth PF. Influenza viruses. In: Kliegman R SB, St. Geme, Schor N, Behrman R, editors. *Nelson Textbook of Pediatrics*. 19th ed. Philadelphia: Saunders Elsevier; 2011. chp: 250.
  - 8) IbnSina AAHiA, Al Qanoun fe Al teb Al elmy al matbouat Institute, Lebanon, 2005.
  - 9) Adel Mehraban MS, Shirzad M, Mohammad Taghizadeh Kashani L, et al. Efficacy and safety of add-on Viola odorata L. in the treatment of COVID-19: A randomized double-blind controlled trial. *Journal of Ethnopharmacology*. 2023;304:116058.
  - 10) Qasemzadeh MJ, Sharifi H, Hamedanian M, et al. The Effect of Viola odorata flower syrup on the cough of children with asthma: a double-blind, randomized controlled trial. *Journal of Evidence-based Complementary & Alternative Medicine*. 2015;20(4):287-291.
  - 11) Kirichenko TV, Sobenin IA, Markina YV, et al. Clinical effectiveness of a combination of black elder berries, violet herb, and calendula flowers in chronic obstructive pulmonary disease: the results of a double-blinded placebo-controlled study. *Biology*. 2020;9(4).
  - 12) Borujerdi R, Adeli SH, Mohammadbeigi A, et al. Effects of Iranian Polyherbal Syrup (Zufa syrup) on oxygen saturation and clinical symptoms in suspected patients with COVID-19: a triple-blinded, randomized, placebo-controlled trial. *Medical Gas Research*. 2022;12(2):44-50.
  - 13) Hajibeygi R, Mirghazanfari SM, Pahlavani N, et al. Effect of a diet based on Iranian traditional medicine on inflammatory markers and clinical outcomes in COVID-19 patients: a double-blind, randomized, controlled trial. *European Journal of Integrative Medicine*. 2022;55:102179.
  - 14) Maddahi SZ, Jekar A, Kamalinejad M, Behnampur N. The efficacy of Jujube syrup on the prevention of drug-induced hepatotoxicity in pulmonary tuberculosis patients: a pilot randomized double-blind placebo-controlled clinical trial. *Pharmacology Research & Perspectives*. 2022;10(1):e00902.
  - 15) Kamalinejad M, Sarmadian H, Shokouhi F, et al. The clinical efficacy of tiban syrup as adjuvant treatment in patients with covid-19: a randomized, double-blind clinical trial. *Iranian*

- 33) Hosseini F, Mahjoub H, Amanati A, Fazlian MM, Sedighi I. Comparison of zataria multiflora extract syrup and diphenhydramine in the treatment of common cold-induced cough in children: a double-blind, randomized, clinical trial. *Archives of Pediatric Infectious Diseases*. 2016;4(3).
- 34) Huseini HF, Gholibeikian M, Shohrati M, et al. Effects of imfluna, an Iranian traditional polyherbal medicine, on COVID-19 symptoms: a randomized, double-blind and placebo-controlled clinical trial. *Journal of Medicinal Plants*. 2022;21(81):51-66.
- 35) Nabeshima S, Kashiwagi K, Ajisaka K, et al. A randomized, controlled trial comparing traditional herbal medicine and neuraminidase inhibitors in the treatment of seasonal influenza. *Journal of infection and chemotherapy. Official Journal of the Japan Society of Chemotherapy*. 2012;18(4):534-543.
- 36) Ghaemi H, Masoompour SM, Afsharypour S, et al. The effectiveness of a traditional Persian medicine preparation in the treatment of chronic cough: a randomized, double-blinded, placebo-controlled clinical trial. *Complementary Therapies in Medicine*. 2020;49:102324.
- 37) Ishimaru N, Suzuki S, Shimokawa T, et al. Kikyo-to for acute upper respiratory tract infection-associated sore throat pain: a multicenter randomized controlled trial. *Journal of Integrative and Complementary Medicine*. 2022;28(9):768-774.
- 38) Ishimaru N, Kinami S, Shimokawa T, Kanzawa Y. Kikyo-to vs. Placebo on sore throat associated with acute upper respiratory tract infection: a randomized controlled trial. *Internal Medicine (Tokyo, Japan)*. 2019;58(17):2459-2465.
- 39) Jing W. Observation of the therapeutic effect and prognosis analysis of yiqijiebiao prescription for the treatment of children with influenza B. *Chinese Critical Care Medicine*. 2020;32(11):1310-1314.
- 40) Wong LY, Leung PC, Pang SY, et al. A herbal formula for prevention of influenza-like syndrome: a double-blind randomized clinical trial. *Chinese Journal of Integrative Medicine*. 2013;19(4):253-259.
- 41) Shailaja U, Rao Prasanna N, Arun Raj GR, Mallannavar V. Effect of kumarabharana rasa on chronic tonsillitis in children: a pilot clinical study. *International Journal of Research in Ayurveda and Pharmacy*. 2013;4(2):153-157.
- aged 6 to 18 years. *American Journal of Otolaryngology*. 2019;40(2):265-273.
- 25) Roventa DLC, Pieper-Fürst U, Acikel C, Santos D, Sent U, Mösges R. Effectiveness and Tolerability of Ectoin® mouth and throat spray althaea honey (ers09) for sore throat due to acute pharyngitis and dry cough: a multicentre, actively controlled, open label study in germany. *Journal of Clinical Medicine*. 2023;12(18).
- 26) Forouzanfar F, Ahmadpoor M, Farahi MM, et al. The Effect of pomegranate juice and sumac consumption in the treatment of outpatients with covid-19. *Mediators and Inflammation*. 2022;2022:6850342.
- 27) Hosseini SA, Shateri Z, Abolnezhadian F, Maraghi E, Haddadzadeh Shoushtari M, Zilae M. Does pomegranate extract supplementation improve the clinical symptoms of patients with allergic asthma? a double-blind, randomized, placebo-controlled trial. *Frontiers in Pharmacology*. 2023;14.
- 28) Setayesh M, Karimi M, Zargarani A, et al. Efficacy of a Persian herbal medicine compound on coronavirus disease 2019 (COVID-19): a randomized clinical trial. *Integrative Medicine Research*. 2022;11(3):100869.
- 29) Nemati S, Yousefbeyk F, Ebrahimi SM, FaghihHabibi AF, Shakiba M, Ramezani H. Effects of chamomile extract nasal drop on chronic rhinosinusitis treatment: a randomized double blind study. *American Journal of Otolaryngology*. 2021;42(1):102743.
- 30) Ghorani V, Khazdair MR, Mirsadraee M, Rajabi O, Boskabady MH. The effect of two-month treatment with Zataria multiflora on inflammatory cytokines, pulmonary function testes and respiratory symptoms in patients with chronic obstructive pulmonary disease (COPD). *Journal of Ethnopharmacology*. 2022;293:115265.
- 31) Ghorani V, Rajabi O, Mirsadraee M, Rezaeitalab F, Saadat S, Boskabady MH. A randomized, doubled-blind clinical trial on the effect of zataria multiflora on clinical symptoms, oxidative stress, and c-reactive protein in copd patients. *Journal of Clinical Pharmacology*. 2020;60(7):867-878.
- 32) Khazdair MR, Rezaeetalab F, Rafatpanah H, Boskabady MH. The effect of zataria multiflora on inflammatory cytokine and respiratory symptoms in veterans exposed to sulfur mustard. *Environmental Science and Pollution Research International*. 2020;27(18):22451-22460.

- 42) Nesari T, Bhagwat BK, Johnson J, Bhatt NS, Chitre D. Clinical validation of efficacy and safety of herbal cough formula: study of herbal cough syrup. *Journal of Herbal Pharmacotherapy*. 2004;4(4):1-12.
- 43) Gomaa AA, Mohamed HS, Abd-ellatief RB, Gomaa MA, Hammam DS. Advancing combination treatment with glycyrrhizin and boswellic acids for hospitalized patients with moderate COVID-19 infection: a randomized clinical trial. *Inflammopharmacology*. 2022;30(2):477-486.
- 44) Zhang LW, Reng MX, Xue GC, et al. Astragalus granule combined auricular point sticking for cough variant asthma in children. *Chinese Journal of Integrated Traditional and Western Medicine*. 2016;36(11):1308-1311.
- 45) Krammer F, Palese P. Advances in the development of influenza virus vaccines. *Nature Reviews Drug Discovery*. 2015;14(3):167-182.
- 46) Dharmapalan D. Influenza. *The Indian Journal of Pediatrics*. 2020;87(10):828-832.
- 47) Onyeaghala AA, Anyiam AF, Husaini DC, Onyeaghala EO, Obi E. Herbal supplements as treatment options for COVID-19: a call for clinical development of herbal supplements for emerging and re-emerging viral threats in Sub-Saharan Africa. *Scientific African*. 2023;20:e01627.

The Effect of Herbal Medicines on Resolving of Influenza Symptoms in Children: The Evidences of Persian Medicine Resources

Hanieh Tahermohammadi^{1*}, Ali Abdolahinia^{1,2}, MohammadAli Tahermohammadi³

- 1) Chronic Respiratory Diseases Research Center, National Research Institute of Tuberculosis and Lung Diseases (NRITLD), Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
- 2) Persian Medicine Network (PMN), Universal Scientific Education and Research Network (USERN), Tehran, Iran.
- 3) Department of Radiology, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Abstract:

Acute respiratory diseases are the most common childhood problems and influenza viruses are among the common viruses that cause them. Influenza may cause significant mortality in children. The aim of this study was to investigate herbal complementary treatments for flu symptoms and similar syndromes.

In this study, firstly, a search was made in Persian medicine sources to investigate the effective plants against colds. Then, PubMed and Scopus databases were searched with the names of medicinal herbs and keywords influenza, rhinosinusitis, common cold, fever, cough, dyspnea, pharyngitis, sore throat, diarrhea and myalgia.

The results of this study showed that the effective medicinal herbs against fever are violet, pomegranate and licorice; while the effective medicinal herbs against cough are violet, jujube, cordia, marshmallow, pomegranate, hyssop, thyme, and licorice. Furthermore, violet, jujube and licorice are effective against myalgia. It is also found that marshmallow and licorice are effective on sore throat. Meanwhile violet, jujube, cordia, pomegranate, thyme, hyssop and licorice can be useful against dyspnea. Besides, the effective medicinal herbs against diarrhea are violet and pomegranate.

The medicinal herbs could be helpful as a complementary treatment in patients with flu symptoms due to their medicinal effects, so, it is suggested to conduct more studies in this field.

Keywords: Influenza, Pediatrics, Medicinal Herbs, Complementary Medicine, Persian Medicine

---

* Corresponding Author:

Hanieh Tahermohammadi, Chronic Respiratory Diseases Research Center, National Research Institute of Tuberculosis and Lung Diseases (NRITLD), Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
htahermohammadi110@gmail.com